

บทคัดย่อ

การศึกษาสภาพการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดบึงกาฬ พ.ศ. 2558 มีวัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินและติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินใน พ.ศ. 2558 โดยเปรียบเทียบกับข้อมูลสภาพการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2553 ซึ่งมีความสำคัญต่อการนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีการสำรวจระยะไกลและระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ร่วมกับการตรวจสอบในภาคสนาม ผลจากการวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดินจังหวัดบึงกาฬ พ.ศ. 2558 สามารถจำแนกประเภทการใช้ที่ดินเป็น 5 ประเภทหลัก ได้แก่ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง (U) มีเนื้อที่ 113,958 ไร่ หรือร้อยละ 4.25 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่เกษตรกรรม (A) ซึ่งเป็นการใช้ที่ดินที่มีเนื้อที่มากที่สุดถึง 2,111,507 ไร่ หรือร้อยละ 78.47 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่ป่าไม้ (F) มีเนื้อที่ 162,522 ไร่หรือร้อยละ 6.04 ของเนื้อที่จังหวัด พื้นที่แหล่งน้ำ (W) มีเนื้อที่ 147,690 ไร่ หรือร้อยละ 5.49 ของเนื้อที่จังหวัด และพื้นที่เบ็ดเตล็ด (M) มีเนื้อที่ 154,948 ไร่ หรือร้อยละ 5.75 ของเนื้อที่จังหวัด เมื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดบึงกาฬระหว่าง พ.ศ. 2553 และ พ.ศ. 2558 พบว่า จังหวัดบึงกาฬมีพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน 98,824 ไร่ หรือร้อยละ 29.77 ของเนื้อที่จังหวัด เมื่อพิจารณาพื้นที่การเปลี่ยนแปลงโดยรวมที่สำคัญ พบว่า พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยรวมลดลง ได้แก่ นาข้าวลดลง 111,767 ไร่ หรือร้อยละ 13.24 ของพื้นที่นาข้าวเดิม พื้นที่เบ็ดเตล็ดลดลง 43,947 ไร่ หรือร้อยละ 22.10 ของพื้นที่เบ็ดเตล็ดเดิม และยูคาลิปตัส ลดลง 11,164 ไร่ หรือร้อยละ 9.32 ของพื้นที่ยูคาลิปตัสเดิม โดยพื้นที่นาข้าว พื้นที่เบ็ดเตล็ด และยูคาลิปตัส เปลี่ยนไปเป็นยางพาราและปาล์มน้ำมัน สำหรับพื้นที่ป่าไม้ ลดลง 5,465 ไร่ หรือร้อยละ 3.25 ของพื้นที่ป่าไม้เดิมโดยเปลี่ยนไปเป็นยางพาราและยูคาลิปตัส ส่วนพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยรวมเพิ่มขึ้น ได้แก่ ยางพาราเพิ่มขึ้น 154,311 ไร่ หรือร้อยละ 14.57 ของพื้นที่ยางพาราเดิม และปาล์ม น้ำมันเพิ่มขึ้น 17,881 ไร่ หรือร้อยละ 127.29 ของพื้นที่ปาล์มน้ำมันเดิม โดยพื้นที่ยางพาราและปาล์มน้ำมัน เพิ่มขึ้นจากพื้นที่นาข้าว พื้นที่เบ็ดเตล็ด และยูคาลิปตัส สำหรับพื้นที่ชุมชนมีการขยายตัวเล็กน้อยเนื้อที่เพิ่มขึ้นจากเดิม 2,062 ไร่ หรือร้อยละ 1.84 ของพื้นที่ชุมชนเดิม โดยเพิ่มมาจากพื้นที่เบ็ดเตล็ด ยูคาลิปตัส และนาข้าว ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจังหวัดบึงกาฬพบว่าลักษณะดินไม่มีผลมากนักต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน แหล่งน้ำและปริมาณน้ำฝนเป็นปัจจัยประกอบที่ทำให้เกษตรกรเปลี่ยนแปลงมาปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันเพิ่มมากขึ้นแหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรและโรงงานอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน สำหรับปัจจัยด้านการตลาดและราคาผลผลิตเป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นให้เกษตรกรเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมาปลูกปาล์ม น้ำมันและยูคาลิปตัส สำหรับนโยบายของภาครัฐ แผนพัฒนาและยุทธศาสตร์ของจังหวัดส่งผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินของจังหวัดบึงกาฬโดยเฉพาะอย่างยิ่งยางพารา